

YENİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM SİSTEMİ VE OKUL-ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. S. İlhan SEZGİN(*)

OKUL-ENDÜSTRİ İLİŞKİSİ İHTİYACI

Endüstrileşme, ülkemiz kalkınmasında yararlanılacak araçların başında gelmektedir. Kalkınma planlarında endüstri için öngörülen hedeflerin gerçekleşebilmesi ile eğitim sistemimiz arasında çok yakın bir ilişki vardır. Eğitim sistemi, endüstrinin ihtiyacı olan her seviyedeki insangücünü nitel ve nicel yönden karşılayabildiği ölçüde etkilidir. Çağımızda bilim ve teknoloji de meydana gelen hızlı gelişmeler, endüstriye çok boyutlu karmaşık bir yapı kazandırmıştır.

Ülkemizin endüstrileşme hedeflerinin gerçekleşebilmesi için yüksek nitelikli insangücüne olduğu kadar, iyi yetişmiş becerili ve teknik insangücüne de ihtiyaç vardır. Mesleki ve teknik eğitim sistemimizin ana görevi ihtiyaç olan becerili ve teknik insangücünü nitelik ve nicelik yönünden yetiştirmektir. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının bu ana görevi yerine getirebilmesi için Cumhuriyetimizin kuruluş aşamalarından günümüze kadar devam eden çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim kurumlarının temel amaçları başlangıçta şunlar olmuştur :

1. Vatan savunması için ihtiyaç olan teknik personeli yetiştirmek,
2. İş hayatının ihtiyacı olan becerili ve teknik insangücünü yetiştirmek,

---

(*) MEGSB Müsteşar Yardımcısı

3. Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çevreye yeni teknoloji götürmek.

Bu temel amaçların gerçekleşebilmesi için mesleki ve teknik eğitimde, tam gün okulu esas alan bir mesleki eğitim modeli benimsenmiştir. Bu modelde, ferde iş için gerekli olan tüm davranışların okulda kazandırılması hedeflenmiştir. Eğitim programları, okul yapıları, eğitim araç ve malzemeleri bu temel yaklaşım esas alınarak geliştirilmiştir.

Cumhuriyet dönemi mesleki-teknik eğitimin başlıca özellikleri şunlardır :

1. Mesleki-teknik eğitimde tam günlük okula dayalı yaklaşım esastır.
2. Mesleki-teknik eğitimin finansmanı Devlet Bütçesinden karşılanmaktadır.
3. Eğitim standartları Bakanlıkça tespit edilmektedir.
4. Eğitim kurumlarının iş hayatı ile ilişkileri kurumlaşmamıştır.
5. İş hayatının mesleki ve teknik eğitim sürecine katılımı sınırlıdır.

Hızlı bir gelişme süreci içerisinde bulunan toplumumuzun mesleki-teknik eğitim kurumlarından beklediği görevlerde de anlamlı farklılıklar meydana gelmektedir. Endüstrileşmenin ileri aşamalarına ulaşılmış olan bölgelere mesleki-teknik eğitim kurumlarının yeni teknoloji götürmeleri ve endüstriye lider yapmaları beklenilemez. Mesleki-teknik eğitim sisteminin değişen şartlarına göre yeni amaçlar tespit etmesi gerekmektedir. Sistem bu amaçlara göre geliştirilmelidir.

Mesleki-teknik eğitim sisteminin günümüzde başlıca amacı ferde, iş için gerekli olan temel yeterlikleri kazandırmaktır. Mesleki-teknik eğitim kurumlarının iş hayatının becerili ve teknik insan gücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılayacak şekilde geliştirilmesi, ülkemiz kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi ve istihdamın artırılması ile yakından ilişkilidir.

Her kademedeki mesleki-teknik eğitim kurumlarının geliştirilmesinde iş hayatının insan gücü ihtiyaçlarının analiz edilmesi ve fertlere işin gerektirdiği yeterlikleri geliştirecek eğitim tecrübeleri kazanmalarına imkân verilmesi gerekir. İnsan gücünün nicel analizi, eğitim

sisteminin dışındaki organlar tarafından yapılır. Bu analizlerin tutarlı olması uygulanacak eğitim programlarının türünün, seviyesinin ve programlara kabul edilecek öğrenci sayısının belirlenmesi yönünden önemlidir. Eğitim programlarının kapsamının iş analizlerine dayalı olarak, iş hayatının katkısı ile geliştirilmesi, eğitim sürecinde ferde kazandırılacak yeterliklerin gerçek ihtiyaçlara uygunluğu yönünden gereklidir.

Mesleki-teknik eğitim kurumlarının iş hayatının ihtiyacı olan becerili ve teknik insangücünü nitelik ve nicelik bakımından yetiştirmede beklenen seviyede etkili olamadığı hem eğitimciler, hem de iş hayatının temsilcilerinde belirtilmektedir. Mesleki-teknik eğitim problemlerinin tartışıldığı «Yüksek Danışma Kurulu I. Toplantısında», öğretim programlarının iş hayatının ihtiyaçlarına göre düzenlenmediğini ve okul-endüstri ilişkilerinin yetersizliğini bir eğitimci şöyle belirtmiştir.

«Bugün yurdumuzda teknik öğretim okulları ile endüstri ve iş adamları arasında sıkı bir münasebet kurulmadığından öğretim programları iş yerlerinin gerçek ihtiyaçlarına göre düzenlenmemiştir. Bu sebepten mezunların bir kısmı iş yerlerinde kendilerine verilmesi gerekli vazifelere tam olarak intibak edememekte ve alt kademede işlerin ücretleri ve çalışma şartlarını ise benimsememektedirler.»

Mesleki ve teknik eğitim kurumları mezunlarının işe uyumunda karşılaştıkları güçlükler, ülkemizde bu alandaki eğitimin beklenildiği seviyede etkili olamadığını göstermektedir. Bu tür bir eğitimin topluma maliyeti genel eğitime oranla daha yüksektir. Eğitim için toplumun ayırdığı sınırlı imkânların etkili olarak kullanılabilmesi için mesleki-teknik eğitim sisteminde ferde iş için gerekli yeterlikleri kazandıracak yönde, iş hayatının katkısı ile, geliştirilmesi gerekmektedir.

İş hayatının temsilcileri de, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını yetiştirdikleri öğrencilerin işe uyumunda karşılaştıkları güçlükler yönünden eleştirmişlerdir. Bu husus Yüksek Danışma Kurulu I. Toplantısında şöyle belirtilmiştir :

«İnsanları ünvanlarına göre değil, kabiliyetlerine, yaptıkları işe göre değerlendirmenin usul ve metotlarını bulmak mecburiyetindeyiz. Türkiye’de eğer yeti-

«şecek eleman, eğitim görmemiş elemana nazaran o müesseseye daha çok para getiren bir insan olmalıdır. Bu durumda eğitim görmüş insan, görmemiş insana tercih edilecektir.»

Mesleki ve teknik eğitim kurumları mezunlarının iş içerisindeki verimliliğini etkileyen unsurların başında işe uygun yeterliklerin var olup olmadığı gelir. Eğitim süreci içerisinde iş için gerekli yeterliklerin geliştirilmesi, ferdin yetiştiği alanda iş bulmasını kolaylaştıracak hem de daha yüksek bir gelir sağlamasına imkân verecektir. Eğitim programlarının iş hayatının ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi ile ilgili olarak gerek eğitimciler, gerekse endüstri temsilcilerince benimsenen bu görüşlere karşılık uygulamanın, arzu edilen ölçüde etkili olamadığı gözlenmektedir. Eğitim programlarının endüstrinin ihtiyaçları dikkate alınarak geliştirilmesi gereği M.E.B., Mesleki ve Teknik öğretim ile sanayi ilişkileri sempozyumunda da belirtilmiştir :

«Mesleki ve teknik öğretim sisteminin günün ihtiyaç ve şartlarına göre düzenlenmesi, özellikle sistemin en önemli unsurlarından biri olan, Ortaöğretim seviyesindeki mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki yaygın eğitim kurumları öğretim programlarının amaç, muhteva ve araçlarının yenileştirilmesine ve istihdam alanlarının ihtiyaç duyduğu yeni programlarla takviye edilmesine ihtiyaç ve zaruret vardır.»

Okul-endüstri ilişkilerinin güçlendirilmesi ve kurumlaştırılması gereği mesleki-teknik eğitim problemlerinin tartışıldığı çeşitli toplantılarda ifade edilmiştir. Kalkınma planlarında okul-endüstri ilişkilerinin kurulmasını ve geliştirilmesini benimsemiştir. Bu ilişkiler 3.3.1976 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilen «Danışma Kurulları Yönetmeliği» ile kurumsal bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu yönetmeliğe göre;

- 1) Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu,
- 2) Mesleki ve Teknik Öğretim İl Danışma Kurulları

kurulmuştur. Mesleki ve Teknik Öğretim İl Danışma Kurulları gerekli görülür ise kendilerine bağlı olarak meslek danışma kurulları da kurulabilir. Bu yönetmelik, okul ile iş hayatı arasında ilişkilerin gelişmesinde önemli bir aşama olmuştur.

TABLO - I
V. PLAN DÖNEMİNDE LİSELERDE SAYISAL GELİŞME HEDEFLERİ
(Bin Kişi)

Yıllar	Çağ Nüfusu (15-17 Yaş)	Genel Lise		Mes. Teknik Liseler		Toplam	
		Öğrenci	Okullaşma	Öğrenci	Okullaşma	Öğrenci	Okullaşma
1983—84	3.230	560	%17.3	433	%13.4	993	%30.7
1984—85	3.284	575	17.5	473	14.4	1.048	31.9
1985—86	3.321	590	17.7	521	15.7	1.111	33.4
1986—87	3.346	610	18.2	579	17.3	1.189	35.5
1987—88	3.367	625	18.5	646	19.2	1.271	37.3
1988—89	3.387	636	18.8	698	20.6	1.334	39.4

Okul-endüstri ilişkilerinin güçlendirilmesi ve ferde gerçek iş ortamı içerisinde iş için gerekli yeterlikleri kazandırma bakımından önemli bir teşebbüs de OSANOR projesidir. Bu proje ile eğitim programlarının iş analizlerine göre geliştirilmesi; eğitim süreçlerine iş hayatının etkili şekilde katılması; öğrencilerin okuldaki temel mesleki eğitimden sonra becerilerini gerçek iş ortamı içerisinde kazanmaları; ders geçme, kredi ve dönem sisteminin geliştirilmesi; amaçlanmıştır. Proje amaçları büyük ölçüde gerçekleştirilmiş ve uygulama genişletilerek günümüze kadar devam etmiştir. OSANOR uygulamasından kazanılan tecrübeler, yeni mesleki-teknik eğitim sisteminin geliştirilmesinde yararlı olmuştur.

KALKINMA PLANINDA MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının mesleki-teknik eğitimle ilgili başlıca ilkeleri şunlardır :

1. Eğitimin niteliğinin yükseltilmesi
2. Eğitimin hayata dönük olması
3. Mesleki yaygın eğitimin geliştirilmesi
4. İnsangücünün iş veriminin yükseltilmesi
5. İşletmelerin işöncesi ve işbaşı eğitim yapmaya teşvik edilmesi
6. Eğitimde sürekliliğin sağlanması
7. Mesleki eğitim programlarının iş hayatının ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi
8. Örgün ve yaygın mesleki eğitim programları arasında uyum sağlanması
9. Mesleki ve teknik eğitim fonu kurulması
10. Eğitim programları arasında geçişin sağlanması
11. Mesleki eğitimin üretim ortamında yapılması
12. Örgün eğitim sisteminden ayrılmış istihdam için gerekli yeterliklere sahip olmayan kişiler için işe hazırlayıcı meslek kursları açılması.

Kalkınma planında işgücünün verimliliğinin artırılmasına özel bir önem verilmektedir. Mesleki eğitim, işgücünün verimliliğinin artırılmasında temel araçlardan birisi olarak benimsenmiştir. Planın insangücüne ilişkin önemli bir hedefi de 12-25 yaş grubunda bulunduğu halde iktisaden faal olmayan 650.000 kişinin iş bulma imkânlarını arttırmak için mesleki eğitimden geçirilmeleridir. İnsangücünün 150.000'inin sanayi ile ilgili mesleklerde eğitilmesi hedeflenmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, plan döneminin sonunda Türk Ortaöğretim sisteminin mesleki-teknik ağırlıklı bir yapıya dönüşmesini hedef almıştır. Tablo-1, planın ortaöğretim kurumlarında hedeflediği sayısal gelişmeyi göstermektedir. 15-17 yaş grubunda plan döneminin başlangıcında yüzde 31.9 olan okullaşma oranı, plan dönemi sonunda yüzde 39.4'e ulaşacaktır. Plan dönemi sonunda, 15-17 yaş grubunda ortaöğretim kurumlarına devam edenlerin çağ nüfusunun yüzde 18.8'e ulaşmasına karşılık, mesleki-teknik öğretim görecekle-ri çağ nüfusu içerisindeki oranı yüzde 20.6'ya ulaşacaktır. Planlanan hedeflerin gerçekleşmesi halinde, ortaöğretim sistemimiz ilk defa mesleki-teknik öğretim ağırlıklı bir nitelik kazanmış olacaktır.

YENİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM SİSTEMİ

Ülkemizde mesleki-teknik eğitimin kuruluş aşamasında mesleki-teknik okul ağırlıklı sistem benimsenmiştir. Mesleki-teknik okullar bu aşamada iki temel amacı gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bu amaçlar şunlardır :

1. Ülkemizin gelişmesi için gerekli olan becerili ve teknik insangücünü yetiştirmek,
2. Kalkınma için gerekli olan teknolojik yenilikleri, çevreye mesleki-teknik okullar yoluyla götürmek.

Bu temel amaçların gerçekleşmesi yönünde büyük çabalar gösterilmiş ve önemli gelişmeler sağlanmıştır. Ancak, ülkemizin ulaştığı gelişmişlik seviyesi, nüfus artışı, ekonomik ve sosyal sebepler mesleki-teknik eğitim sistemimizde yeni bir atılım yapılmasını gerektirmektedir. Mevcut mesleki-teknik okullar ve geleneksel çırak yetiştirme düzeni iş hayatının becerili ve teknik insangücü talebini nitelik ve nicelik bakımından tam olarak karşılayamamaktadır. 1984 - 1985 öğretim yılında 12-17 yaş çağ grubu 6.717.000 olarak hesaplanmaktadır. Bu yaş grubundan okula devam etmeyenlerin sayısı 4.016.000 dir. 12-17 yaş grubundan okula devam etmeyenlerin büyük bir bölümünün mesleki eğitime ihtiyacı olduğu şüphesizdir. Geleneksel çırak yetiştirme düzeni ile meslek öğrenme çabası içerisinde bulunan gençlerimizin sayısının 800.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 1977 yılında yürürlüğe girmiş olan 2089 sayılı Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanunu çerçevesinde 1985-1986 öğretim yılında düzenli çıraklık eğitimi gören gençlerimizin sayısı 13.000 dir. Düzenli mesleki eğitim gören çıraklar, eğitilmesi gereken çırak sayısının çok küçük bir dilimini teşkil etmektedir.

3308 Sayılı «Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu» yaygın ve örgün mesleki-tekniik eğitimi bir sistem bütünlüğü içerisinde geliştirmeye çalışmıştır. Mesleki-tekniik eğitim sisteminin ülkemizin ihtiyacı olan becerili ve tekniik insangücünü yetiştirme temel görevini tam olarak yerine getirebilmesiyle ilgili bütün unsurlar kalkınma planının hedef ve ilkeleri ile Hükümet Programı çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.

Yeni mesleki-tekniik eğitim sisteminin başlıca amaçları şunlardır:

1. Mecburi öğretimden sonra çeşitli sebeplerle örgün öğretim kurumlarına devam etmeyen veya bu öğretim kurumlarının çeşitli kademelerinden ayrılan gençleri düzenli çıraklık eğitiminden geçirmek,
2. Mesleki-tekniik okullardaki öğrencilerin becerilerini gerçek iş ortamında geliştirmelerine imkân vermek,
3. İstihdam için gerekli mesleki yeterliklere sahip olmayan genç ve yetişkinleri meslek kursları ile istihdama hazırlamak,
4. Mesleki-tekniik eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yeni finansman kaynakları sağlamak,
5. Mesleki-tekniik eğitimi araştırmalarla sürekli destekleyip geliştirmek,
6. İş hayatının mesleki-tekniik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılımını sağlamak,
7. Mesleki-tekniik eğitim kurumlarındaki eğitim amaçlı üretim faaliyetlerini geliştirmek.

Yeni mesleki ve tekniik eğitim sistemi Şekil-1'de gösterilmektedir.

İlkokulu bitirmiş ve örgün öğretim kurumlarına devam etmeyen gençlerimiz çıraklık eğitime aday çıraklık eğitimi ile başlayacaktır. Bu eğitimden amaç ferdi mesleğe hazırlamak ve onun temel eğitimini geliştirmektir. Aday çıraklık eğitimi, çıraklık eğitimine giriş için gerekli olan 13 yaşını tamamlayıncaya kadar devam edecektir.

Çıraklık eğitimi için ferdin en az ilkokul mezunu olması, 13 yaşını tamamlaması ve bünyesinin seçtiği mesleğe uygun olması gerekmektedir. Bu eğitim mesleklerin özelliğine göre 3-4 yıldır. Çıraklık eğitimi kalfalık imtihanının başarılması ile tamamlanacaktır. Kalfalık imtihanının amacı, kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığını tespit etmektir.

3308 sayılı kanun aday çırak ve çıraklık eğitimi süresince kazanılan tecrübelerin örgün eğitim kurumunu tamamlamada değerlendirilmesine imkân vermektedir. Kalfalar çalışır iken gece ve tatil günlerinde açılacak meslek lisesi telafi kurslarına devam ederek, meslek lisesinden mezun olabileceklerdir.

Ortaokulu tamamlayan gençlerimiz, çıraklık eğitimine veya bir meslek lisesine devam ederek meslek öğrenebilirler. 3308 sayılı kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, işletmelerde beceri eğitimi yapılmasını teşvik etmesi ve bu eğitimin yapılışını düzenlemesidir. Elli ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler, çalıştırdığı işçi sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıracaklardır. Yeni sistemde tam zamanlı meslek liseleri yanında, yarı zamanlı meslek liseleri de yer almaktadır. Yarı zamanlı meslek liselerine devam eden öğrenciler birinci eğitim yılında temel bilgi ve becerileri okulda görecektir. Mesleki eğitimin ikinci ve üçüncü yıllarında bu öğrenciler beceri eğitimi için haftada 3 gün işletmeye, meslek teorisi eğitimi için ise haftada 2 gün okula gideceklerdir. İkinci ve üçüncü yıl eğitimi mesleklerin özelliğine göre bloklaştırılarak da yapılabilecektir. Eğitimi başarı ile tamamlayanlara meslek lisesi diploması verilecektir. İşletmelerde beceri eğitimine devam eden öğrencilere asgari ücretin yüzde otuzundan az olmayacak bir ücret ödenecektir. Öğrencilerin sigorta primleri çıraklık eğitiminde olduğu gibi Devlet tarafından karşılanacaktır.

İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler, işyerinin şartlarına ve çalışma düzenine uymak mecburiyetindedir. Öğrenciler, toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt uygulamalarının kapsamı dışındadırlar. Beceri eğitimi yaptıran işletmelere, gelir ve kurumlar vergisinden fona ödedikleri meblağın yüzde ellisi, işletmelere beceri eğitimi yapmaya teşvik için geri ödenecektir.

Çıraklık eğitimini başarıyla tamamlayarak kalfalık yeterliğini kazananlar, en az 3 yıllık iş tecrübesi ve ustalık eğitimi sonunda ustalık imtihanlarına girebileceklerdir. Ustalık imtihanının amacı; ferdin mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını mal ve hizmet üretiminde bağımsız olarak iş hayatınca kabul edilen standartlarda uygulayıp uygulayamadığını ölçmektir. Meslek liselerinden mezun olanlar da en az 1 yıllık iş tecrübesinden sonra ustalık imtihanlarına girebileceklerdir. Ustalık sertifikasına sahip olmayan veya bu yeterlikte kişiyi çalıştırmayanlar işyeri açamayacaktır. Ustalık yeterliğine çırak-

lık eğitimi veya örgün mesleki eğitim yoluyla ulaşılabilecektir. Fert, kendi durumuna uygun olan bu iki yaklaşımdan birisini seçecektir.

Ustalık eğitimi sırasında ferde bir işyerinin yönetimiyle ilgili davranışlarla birlikte ileri mesleki davranışlar da kazandırılacaktır. Bir çok endüstrileşmiş ülkede ustaların gelecekte beceri eğitiminde görev alabileceği düşünülerek, iş pedagojisi kursları ustalık eğitiminin kapsamı içerisine alınmaktadır.

«Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu», örgün eğitim sisteminden ayrılmış, çıraklık eğitimi devresini geçirmiş yetişkinleri işe hazırlamak için çeşitli tür ve seviyelerde meslek kursları açılmasına imkân vermektedir. Bu kurslar, iş öncesi, işte geliştirme, teknolojik değişmelere uyum ve özel eğitim kursları olarak planlanmaktadır. 3308 sayılı kanun, 17.6.1938 tarih ve 3457 sayılı «Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanun»u yürürlükten kaldırmıştır. Hizmet içerisindeki mesleki eğitim günümüz ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmektedir. İş öncesi ve özel mesleki eğitim kurslarına devam edenler Kanunun çırak ve öğrencilere getirdiği imkânlardan yararlanabileceklerdir.

FON

3308 sayılı kanunla, çıraklık, mesleki-tekniik eğitimi nitelik ve nicelik yönünden geliştirmek amacıyla «Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu» kurulmuştur. Bu fonun kaynakları muhtelif gelirlerden oluşmaktadır. Fonun yönetim, işleyiş ve kullanma usul ve esasları yönetmelikle tespit edilecektir.

Kanun kapsamına giren işyerlerinde kanunda belirtilen sınırlar içerisinde ve Bakanlıkça tespit edilen esas ve ölçülere göre çırak, teknik ve meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıran gerçek ve tüzel kişilere, gelir ve kurumlar vergilerinden fona ödedikleri mablağın % 50 si teşvik primi olarak iade olunacaktır.

ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME

Etkili bir mesleki-tekniik eğitim için bilim, teknoloji ve iş hayatındaki değişikliklerin sürekli izlenmesi ve eğitimin değişikliklere uyumunun sağlanması gerekmektedir. Bu ihtiyaç pek çok defa belirtilmiş olmasına karşılık, ihtiyaca cevap verecek bir tedbir getirilememiştir. 3308 sayılı Kanunla çıraklık, mesleki-tekniik eğitim konularında Bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim

hizmetlerini yapmak amacıyla, «Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi» kurulmuştur. Bu merkezin yapacağı başlıca hizmetler şunlardır :

1. Bilim, teknoloji ve iş hayatındaki değişmelerin mesleki-teknik eğitime etkilerini araştırmak,
2. Eğitim programlarını iş hayatındaki değişmelere göre geliştirmek,
3. Mesleki ve teknik eğitim için her türlü eğitim araç ve malzemesini geliştirmek,
4. Mesleki-teknik eğitim için çeşitli testler hazırlamak, uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmek,
5. Mesleki-teknik eğitim kurumlarında beceri eğitimi sırasında yaptırılacak projeler geliştirmek ve bu projelerin üretim planlarını hazırlamak,
6. Mesleki-teknik eğitimin gelişmesi için kurslar ve seminerler düzenlemek,
7. Mesleki rehberlik hizmetlerini geliştirmek.

EĞİTİM İÇERİSİNDE ÜRETİM

Etkili bir mesleki eğitimde, beceri eğitiminin yapıldığı ortam gerçek iş ortamına uygun olmalıdır. Bu amaçla 3423 sayılı kanunla, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında döner sermaye işletmeleri kurulmuştur. Günümüzde 415 adet mesleki-teknik eğitim kurumunda döner sermaye işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelere tahsisli toplam sermaye miktarı ise 780.019.00 liradır. Bu miktarın 500 milyon lirası Ders Aletleri Yapım Merkezine tahsis edilmiştir. Okul döner sermayelerinin günümüz şartlarına uygun olmaması, hizmette önemli güçlükler ortaya çıkarmıştır. Eğitim sürecinde üretim faaliyetlerini geliştirmek ve ilgili personeli üretime teşvik etmek amacıyla kurumların toplam sermayesi 5 milyar liraya yükseltilmiş ve döner sermaye faaliyetlerinden sağlanan kârların 1/3'ünün bunu gerçekleştiren personele katkıları oranında dağıtılmasına imkân verilmiştir. Eğitim içerisinde üretimin geliştirilmesinin eğitimin niteliğinin yükseltilmesine, okulların teknolojik yeniliklere göre donatılmasına ve eğitim maliyetinin düşürülmesine olumlu etkileri olacaktır.

KURULLAR

Mesleki-teknik eğitim kurumlarıyla işhayatı arasında işbirliğini geliştirmek, bu eğitimin ülkemiz ihtiyaçlarına uygun şekilde planlanması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla Bakanlıkta Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Kurulu; illerde ise il çıraklık ve mesleki eğitim kurulları kurulmuştur. Kurullar mesleki-teknik eğitimle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla işçi, işveren ve meslek kuruluşu temsilcilerinden oluşmaktadır. İş hayatının temsilcilerinin mesleki-teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılımı ilk defa kurumsallaşmaktadır.

KANUNUN GETİRDİĞİ BAŞLICA YENİLİKLER

Mesleki-teknik eğitim sistemimizin okul ağırlıklı yapıdan, tam ve yarı zamanlı okul ile düzenli çıraklık eğitiminden meydana gelen karma yapıya dönüşmesi kalkınma ve istihdam yönünden olumlu gelişmeler sağlayabilecektir. Şöyleki, aktif işgücü piyasasında, işgücü arzı ile işgücü talebi arasındaki denge yalnızca nicelik faktörlerle değil aynı zamanda nitelik faktörlerle de kurulabilir. Dengenin kurulabilmesi için arz ve talebin hangi nitelik ve nicelikleri kapsadığının tespit edilmesi gerekir. Nitelik ve nicelik yönünden işgücü arz ve talebinde dengenin sağlanabilmesi için mesleki-teknik eğitimin yaygınlaştırılmasına ve etkinliğinin yükseltilmesine ihtiyaç vardır. Arz ve talep dengesinin ise yalnızca okul ağırlıklı bir mesleki-teknik eğitim sistemi ile sağlanması güç ve maliyeti yükseltir. Bu sebeple işgücünün temel mesleki eğitiminde mesleki-teknik okullarla, çıraklık eğitiminin sistem bütünlüğü içerisinde geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler niteliksiz işgücüne talebi azaltmakta, nitelikli işgücüne olan talebi ise artırmaktadır. İşgücü piyasasını insangücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılayacak şekilde geliştiren mesleki-teknik okullarla Çıraklık eğitiminden meydana gelen karma bir sistem, temel mesleki eğitim kademesinde kalkınmanın hızlandırılmasına ve istihdamın artırılmasına önemli katkılarda bulunabilir.

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun mesleki-teknik eğitim sistemine getirdiği başlıca yenilikler özetle şunlardır :

1. Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitim sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmektedir.

2. İş hayatı mesleki-teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine ülke ve il seviyesinde etkin şekilde katılmaktadır.

3. Mesleki-teknik eğitim hizmetleri geniş halk kitlelerine yaygın şekilde ulaştırılabilecektir.

4. Mesleki yeterliklerin yükseltilmesi ile mal ve hizmet üretiminde kalite artırılabilecek ve iş verimi yükseltilecektir.

5. Bağımsız iş yeri açma veya işletme mesleki yeterlikle mümkün olacaktır.

6. Çırak ve meslek lisesi öğrencilerinin iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primleri Devletçe ödenecektir.

7. Meslek liselerinin kurulu kapasitelerinden daha fazla öğrencinin yararlanması mümkün olacaktır.

8. Mesleki beceri eğitimi gerçek iş ortamında yapılabilecektir.

9. Mesleki-teknik eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için istikrarlı kaynak sağlanmaktadır.

10. İşletmelerin iş öncesi mesleki eğitime katılması ekonomik yönden teşvik edilmektedir.

11. Çırak ve öğrenciler, meslek öğrenirken ücret alabileceklerdir. Gençlerin aile üzerindeki yükü bir ölçüde azalacaktır.

12. İş hayatındaki ve teknolojiadaki değişimler, eğitime etkileri yönünden mesleki-teknik araştırma ve geliştirme merkezince izlenecektir.

13. Mesleki-teknik eğitim kurumları döner sermayesi 5 milyar liraya yükseltilmiştir. Bu miktar Bakanlar Kurulunca 10 kat artırılabilir.

14. Döner sermaye faaliyetlerinden sağlanan kârların 1/3'ü «Üretimi teşvik primi» olarak ilgili personele dağıtılacaktır.

15. İşsiz genç ve yetişkinleri istihdama hazırlayan meslek kursları yaygın şekilde açılacaktır. Bu kurslara katılanlara eğitim süresince asgari ücretin 1/3'ü kadar ücret ödenebilecektir.

16. Özel eğitime muhtaç kişileri istihdama hazırlayan meslek kursları açılacaktır.

17. İş hayatındaki yetişkin usta ve teknik personelden öğretici olarak yaygın şekilde yararlanılacaktır.

18. Yüksek öğretim kurumları önündeki yığılma makûl bir sürede önlenecektir.

19. Türk ortaöğretim sistemi iş hayatının ihtiyaçlarına uygun şekilde mesleki-teknik eğitim ağırlıklı bir nitelik kazanacaktır.

20. Ülkemizin insan kaynağı, fertlerin ilgi ve istidatları ile toplumumuzun ihtiyaçları yönünde yetiştirilecektir.

ENDÜSTRİYEL OKULLAR PROJESİ

Ülkemizde 1985-1986 öğretim yılı başı itibariyle, Endüstri Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Anadolu Teknik Lisesi olarak toplam 446 endüstriyel mesleki-teknik okul vardır. Bu okullarda 12.411 öğretmen 187.437 öğrencinin eğitimi için görevlidir. Endüstriyel mesleki-teknik okulların plan hedeflerine ve teknolojik ilerlemelere göre geliştirilmesini sağlamak amacı ile «Endüstriyel Okullar Projesi» hazırlanmıştır. Projenin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan döviz, Hükümetimiz ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası arasında yapılan ikraz andlaşması ile sağlanmıştır. «İkraz Andlaşması 8 Temmuz 1985 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. «İkraz Andlaşması» ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasından 577 milyon dolar kredi sağlanmıştır. Proje kapsamına alınan mesleki-teknik okul sayısı 39’dur.

PROJE AMAÇLARI

Endüstriyel okullar projesi ile gerçekleştirilmesi planlanan amaçlar şunlardır :

1. Proje kapsamındaki mesleki-teknik okulların eğitim araçlarını teknolojik gelişmelere uygun olarak yenilemek,
2. Mesleki-teknik okulların mevcut eğitim programlarını iş hayatının ihtiyaçlarına göre geliştirmek,
3. Mesleki-teknik okullarda iş hayatının ihtiyaçlarına göre yeni mesleki eğitim programları geliştirmek ve uygulamak,
4. Mesleki-teknik okullarda görevli teknik öğretmenlerin mesleki yeterliklerini geliştirmek,
5. Batı dillerinde yayınlanmış 50 orjinal teknik kitabı Türkçe’ye çevirerek yayınlamak, yayın yoluyla mesleki-teknik eğitimin gelişimini hızlandırmak.

Endüstriyel okullar projesinin yedi yılda tamamlanması planlanmıştır. Proje ile teknik yardım hizmetleri de sağlanmıştır. Teknik yardım uzmanlık hizmetleri ile burslardan meydana gelmektedir. Uzmanlık hizmetleri ile bursların özeti TABLO - 2 de gösterilmiştir.

Proje ile teknik öğretmenlerin yeterliklerini geliştirmek için 792 alan aylık burs sağlanmıştır. Yurt dışında eğitime gönderilecek öğretmenler imtihanla seçilmiştir. İngilizce eğitimini başarı ile tamamlayanlar eğitim için Ekim 1986'da İngiltere'ye gönderilmiştir. Bu öğretmenlerimizin yurda dönüşlerinde bir taraftan mesleki-teknik okullarda öğretim görevlerine devam ederlerken, diğer taraftan teknik öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinde de görevlendirilecektir. Öğretim kadrosu, fiziki yapısı ve donatımı uygun olan proje okullarının bir kısmının hizmet içi eğitim kurumu olarak da faaliyet göstermesi planlanmıştır.

Endüstriyel okullar projesi amaçlarına ulaştığı zaman sistemin yenilenmesinde önemli bir aşama gerçekleştirilecektir. Proje ile gerçekleştirilecek etkinlikler diğer mesleki-teknik okullar için de iyi bir örnek olacaktır.

YAYGIN MESLEKİ EĞİTİM PROJESİ

Kalkınma planı, örgün eğitim sistemini çeşitli sebeplerle terk etmiş gençlerle, istihdam için gerekli yeterliklere sahip olmayan veya iş hayatındaki değişimler sebebiyle iş değiştirmek mecburiyetinde olan yetişkinlerin istihdamın ihtiyaçlarına göre yaygın mesleki eğitim yoluyla yetiştirilmelerine özel bir önem vermiştir. Yaygın mesleki eğitim çırak, kalfa ve ustalık eğitimi ile amaç, kapsam ve süreleri değişik çeşitli meslek kurslarından meydana gelmektedir.

1985-1986 öğretim yılı başı itibariyle yaygın mesleki eğitim hizmeti veren 432 pratik kız sanat okulu, 31 endüstri pratik sanat okulu, 6 olgunlaşma enstitüsü, 649 halk eğitim merkezi ve 58 çıraklık eğitim merkezi olmak üzere toplam 1177 kurum vardır. Bu kurumlara devam eden toplam kursiyer sayısı 885.959'dur. Bu sayının çıraklık eğitiminde 3308 sayılı kanunla gerçekleşmesi beklenen gelişme ile 1.000.000'na ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yaygın mesleki eğitim hizmetlerinin niteliğini yükseltmek ve istihdam ile ilişkisini güçlendirmek amacıyla «Yaygın Mesleki Eğitim Projesi» hazırlanmıştır. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası uzmanları tarafından da ilgiyle karşılanan projenin toplam maliyeti 70 milyon dolardır. Projenin 1987 yılı ilk yarısında Hükümetimizin onayı ile uygulanmasına başlanması beklenilmektedir.

TABLO : 2
ENDÜSTRİYEL OKULLAR PROJESİ
TEKNİK YARDIM

Tanım	UZMANLAR			BURSLAR			Toplam		
	Sayı	Adam	Toplam	Sayı	Adam	Toplam	Sayı	Adam	Toplam
		Ay	Adam		Ay	Adam		Ay	Adam
Program Geliştirme									
Elektronik	1	24	24	5	9	45	5	9	45
(Gemi, telekomünikasyon)	1	12	12	10	9	90	10	9	90
Pnömatik ve End. Hidrolik	1	12	12	2	9	18	2	9	18
Takım Tezgâhları ve CNC	1	12	12	2	9	18	2	9	18
Kontrol ve Enstrümantasyon	1	12	12	8	9	72	8	9	72
Bilgisayar	1	6	6	4	9	36	4	9	36
				6	9	54	6	9	54
				19	9	171	19	9	171
				2	9	18	2	9	18
				2	9	18	2	9	18
				2	9	18	2	9	18
				2	9	18	2	9	18
				2	9	18	2	9	18
				6	9	54	6	9	54
				20	9	180	20	9	180
				3	9	27	3	9	27
				3	2	6	3	2	6
				2	3	6	2	3	6
				1	6	6	1	6	6
				4	3	12	4	3	12
				1	6	6	1	6	6
				116	6	696	116	6	696
				95		792	95		792

SONUÇ

1. Mesleki-teknik eğitimin temel amacı ferdi, iş hayatında geçerliliği olan bir mesleğe hazırlamaktır. Eğitim etkinliklerinin bu amacı gerçekleştirecek şekilde planlanması ve uygulanması gerekir. 3308 sayılı kanun, mesleki-teknik eğitim sisteminin bu ana amaca göre düzenlenmesine imkân vermektedir.

2. Mesleki-teknik eğitimin etkinliği, eğitim ortamının gerçek iş ortamına uygunluğu ile yakından ilişkilidir. Çıraklık, işletmelerde yapılmasına başlanılan beceri eğitimi ile yaygın ve örgün mesleki-teknik eğitim kurumlarında yapılmasına başlanılan geliştirme çalışmalarıyla eğitim ortamı bu ilkeye uygun hale getirilmektedir. Projeler ve 3308 sayılı kanunla kurulan Fon bu faaliyetlerin finansman ihtiyacını karşılamaya yetecektir.

3. Mesleki-teknik eğitim süreçlerine iş hayatının katılması ilkesi ülkemizde ve dünyada benimsenmektedir. Bakanlıkta ve illerde 3308 sayılı kanuna göre kurulan çıraklık ve mesleki eğitim kurulları iş hayatının eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılmasına imkân vermektedir. Kurullar, çıraklık ve işletmelerde beceri eğitimi ile mesleki-teknik eğitim sisteminin istihdam sektörüyle ilişkileri güçlenmektedir. Kalkınma planlarında yer almış bir ana ilke de bu çalışmalarla gerçekleşme yoluna girmiştir.

4. Mesleki-teknik eğitim hizmetlerinin etkinliği öğretmenlerimizin yeterlikleriyle çok yakından ilişkilidir. Teknik öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin teknolojik yeniliklere göre geliştirilmesine «Endüstriyel Okullar Projesi» ve «Yaygın Mesleki Eğitim Projesi» imkân vermektedir. Yeterlikleri geliştirilen öğretmenlerimizin hizmet içi eğitim faaliyetlerinde görevlendirilmeleri ile mesleki-teknik okullarda gelişme hızlandırılacaktır.

5. Endüstriyel Okullar Projesi ve Yaygın Mesleki Eğitim Projesi ile batı dillerinde yayınlanmış 100 kadar teknik eserin Türkçe'ye tercümesi mümkün olacaktır. Öğretmen, öğrenci ve endüstride çalışan teknik elemanlarımızın yeterliklerini geliştirmeleri teknik yayınlar yoluyla desteklenebilecektir.

KAYNAKLAR

1. Alkan, Cevat ve Doğan, Hıfzı. **Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Plan Esasları**, Ankara : Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Matbaası, 1974.
2. Alkan, Cevat, Doğan, Hıfzı ve Sezgin, S. İlhan. **Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 90, Ankara : A.Ü. Basımevi, 1980.
3. Devlet Planlama Teşkilatı, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**, DPT Yayın No : 1974, Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1985.
4. Doğan Hıfzı. **Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No : 64, Ankara : A.Ü. Basımevi, 1972.
5. Doğan, Hıfzı, «**Mesleki ve Teknik Eğitimin İlkeleri ve Gelişimi**» Ankara : A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, 1983.
6. M.E.B., **Danışma Kurulları Yönetmeliği**, Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları, Ankara, 1976.
7. M.E.B., **Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri Sempozyumu**, Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları, No : 129, Ankara : Film-Radyo ile Eğitim Merkezi Matbaası, 1975.
8. M.E.B., Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, **Yüksek Danışma Kurulu I. Toplantısı, Konuşmalar - Tebliğler - Teklifler**, Ankara : Baylan Basım ve Cilt Evi, 1968.
9. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, **Eğitim Gençlik ve Spor İstatistikleri 1984 - 1985**, Ankara : Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 1985.
10. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, **Millî Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu**, Ankara : Millî Eğitim Basımevi, 1985.
11. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, **Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu**, Ankara : Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 1986.
12. Münch, Joachim, **The Dual System, The Vocational Training System in the Federal Republic of Germany**. Grafenau/Württ : Expert Verlag, 1983.
13. National Economic Development Office, **Competence and Competition, Training and Education in the Federal Republic of Germany, The United States and Japan**, Millbank : Millbank Tower, 1984.
14. Sezgin, S. İlhan. **Becerili İnsangücünün Yetiştirilmesi**, Deçontlık Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1980.
15. Sezgin, S. İlhan. **Makine İmalât Sanayinde Çıraklık Eğitimi**, Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1974.
16. Türk Eğitim Derneği, **Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları**, Ankara : Türk Eğitim Derneği, Bilim Dizisi No : 6, 1983.